

УДК 007: 304: 070

ПУБЛІЦИСТИКА КЛАРИ ГУДЗИК: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Христина Горобець

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, Львів, 79044, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті досліджується висвітлення у публіцистиці Клари Гудзик впливу ідей толерантності та терпимості на становлення громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, засоби масової інформації, суспільство, порозуміння, публіцистика, толерантність.

На початку ХХІ століття у суспільному житті України відбулося чимало змін — з'являються та закріплюються нові політичні погляди, зростає громадянська активність населення й політичних партій, суспільно-політичні проблеми загострюються і набувають публічного обговорення.

Ідеї толерантності набувають все більшого визнання в сучасному світі, все більше країн активно запроваджують їх у свою освіту, державно-суспільне життя, розглядають їх як найбільш дієвий засіб досягнення злагоди, шанування, взаєморозуміння.

Значний вклад в утвердження принципів об'єктивності, незаангажованості і релігійної терпимості зробила Клара Гудзик — відомий журналіст, релігійний оглядач, людина із стійкою громадянською позицією. Понад десяток років авторськими духовно-просвітницькими публікаціями вона посилювала інтелектуальність змісту газети «День». Статті, які належать її перу, органічно вписані в контекст тематичних сторінок історико-культурологічного та релігійно-суспільного спрямування: «Україна Incognita», «Історія та “Я”», «Суспільство», «Погляд», «Nota Bene!». Посутні події, що відбуваються у житті Церкви і заторкують суспільство, знаходять оперативний відгук публіциста (рубрики «Актуальний коментар» та «Актуальне інтерв'ю» [12, с. 503].

Журналіст, пропагуючи ідеї толерантності та терпимості, зауважує, що навіть просте слово може володіти деструктивною та безжальною силою і застерігає від необдуманості його застосування: «...зі словом треба обходитися не менш обережно, ніж із гострою шаблою чи атомною зброєю. Інакше високим буде рівень згубної словесної радіації навколо кожного з нас, згубної як для оточуючих, так і для самих промовців» [1, с. 134]. У доброзичливості, у вмінні стримувати себе публіцист вбачає запоруку гарних людських стосунків.

К. Гудзик також популяризувала екологічну толерантність щодо природи, це відображено у її пейзажних зарисовках із книги «Апокрифи Клари Гудзик» — «Хроніка весни», «Літня хроніка за Босхом», «Одного разу літнім ранком», «Перші миттєвості осені» (розділ «Пори року»). Описуючи красу природи, дрібниці, не помітні на перший погляд, звичайні речі: цвітіння дерев, літню спеку, копиці сіна, осіннє листя, — журналіст закликає відкрити очі і, нарешті, не просто дивитись, а побачити красу нашого світу, з повагою, похристиянськи ставитись до нього, відчутти себе частинкою природи, а не байдужими споживачами [13, с. 105-110].

Часто у своїй творчості Клара Гудзик звертається до нашої історії у постатях, вбачаючи у ній одну із непохитних основ українства, і що також «не варто переконувати, якими важливими є історичні знання саме сьогодні, коли виходять із темряви невідомі — забуті чи колись заборонені — сторінки нашої давнини, коли історія фактично переписується заново» [6, с. 8]. Публіцист вважає, що повернення до правдивої історії, її вивчення є важливим аспектом на шляху до громадянського суспільства. Уся творчість Клари Гудзик має українофільський настрій, у такому ключі й викладається матеріал («Пам'яті митрополита Іларіона», «Перестаньмо шукати винних у глибинах історії», «Перша друкована книга українця» тощо). У цьому контексті дослідниця Ольга Катола зазначає, що впродовж тривалого періоду Україна трактується як жертва агресії інших країн, однак така світоглядна позиція не перспективна, адже важко поважати себе із такою самооцінкою, а ще важче — вимагати поваги до себе [12, с. 505]. Однак К.Гудзик має інший погляд на цю ментально-історичну проблему. Вона все ж бачить найважливіше: ми є вільні громадяни вільної держави, і маємо змогу почувати себе, попри певні світоглядні та релігійні відмінності, — єдиною українською нацією, яка зможе позбутися заціпенілого тягара минулого і відкрити себе світові.

Так виникають «портретні етюди» видатних українських та світових історичних постатей — письменника, церковного і освітнього діяча Мелетія Смотрицького, поета, богослова та філософа Феофана Прокоповича, просвітителя-гуманіста, педагога Григорія Сковороди, прозаїка та публіциста Миколи Гоголя, історика та літературознавця Дмитра Чижевського, політичного діяча, першого президента Туреччини Мустафи Ататюрка, — людей, котрі свого часу чимало зробили для розвитку культури й суспільства, життя яких стало втіленням інтелігентності, освіченості, щедрості й терпимості. «У героях минулих епох особливо приваблює спорідненість їхніх думок, суджень, ідеалів із нашими — і попри ту безодню, яка розділяє мешканців різного часу», — вважала Клара Гудзик [1, с. 229].

Інший прихильник ідей Ататюрка, турецький публіцист, релігієзнавець Ф. Гюлен у книзі «Діалог і толерантність» висловлює універсальну для будь-якої держави думку про терпимість у різних аспектах: «У країнах, де немає терпимості, у суспільствах, де немає толерантного ставлення між людьми, не може з'явитися колективна свідомість і єдність. У подібних країнах будь-яка, навіть незначна вільна думка стикається з протидією, яке, своєю чергою, із протиріччям і так далі, нарешті, усе це заплутується в павутині взаємних суперечностей, аргументів і контраргументів. Зусилля мислителів тут не мають результатів. У такій країні здорове мислення в принципі неможливе, а свобода віросповідання не більш ніж утопія, здійснення якої однаково не гарантує того,

що люди зможуть жити за своїм вибором: вірити, у що хочуть, і керуватися своїм релігійним переконанням. Більше того, утвердження в подібній країні правової держави неможливе за визначенням, навіть якщо вона формально присутня, то це однак не більш ніж міраж, оманна ілюзія. За відсутності толерантності й терпимості не може бути об'єктивних ЗМІ, що несуть людям добро й світло, а також глибокої наукової думки й здорової масової культури» [11, с. 66-67].

Клара Гудзик написала багато текстів, у яких описує свої враження від мандрівок Сходом та Заходом. Вони дають читачам інформацію про інші країни, людей, традиції та релігійні звичаї, різноманітні культури, міжконфесійні та міжкультурні особливості: «Австрійським службовцям зовсім не властивий звичний для нас лаконічний (читай — солдафонський) стиль спілкування з клієнтами... Нашу людину там помітно вже за манерою говорити з незнайомими, за невмінням усміхнутися, за небажанням вибачитися, за якоюсь натуральною агресивністю» [1, с. 331]. Публіцист описує побачені релігійні святкування, дійства, пам'ятки архітектури, твори мистецтва, тим самим долучаючи читача до чогось нового, небаченого, «іншого» задля того, щоби показати: «інший» — не означає «гірший».

«Чи відчуваємо ми себе частиною спільноти, яка нас оточує?» — запитує автор у статті «Час сповіді». У цьому тексті Клара Гудзик розмірковує про різницю між німецьким та українським суспільством і доходить висновку, що громадянське суспільство має і прості вияви, наприклад — доброзичливе ставлення у транспорті: завдавати менше турбот своїм сусідам, допомогти незнайомому іноземцеві розібратися із схемою руху потяга. «Такі дрібниці, мабуть, і є прикметами отого громадянського суспільства, про яке ми розмовляємо-розмовляємо, а що робити — все не знаємо...» [1, с. 331].

У статті «Польська мозаїка» Клара Гудзик акцентує увагу на такій характерній рисі польського народу, як консолідованість. Автор зауважує, що причина цієї єдності має релігійну основу — переважна більшість (понад 90% громадян) належить до Католицької Церкви, також значний вплив на польську спільноту здійснив Папа Римський Іван Павло II. «Я заздрю полякам, які в ці перехідні часи, в часи ідеологічного вакууму, який комунізм залишив після себе навіть у Польщі, мають такого духовного лідера, такого незаперечного авторитета. Якщо уважно придивитися до їхнього суспільного життя, можна зрозуміти, що всі важливі речі тут вимірюються, перевіряються тим, що скаже, що подумає, що напише Папа! Добре було б мати в Україні свого «Папу», «без страху и упрека». Хоча б і не світового масштабу, але щоб вірити йому всією душею, без сумнівів. Немає, однак...» — підсумовує журналіст [10, с. 8].

Незважаючи на те, що в українських християн немає одного спільного морального авторитета-лідера, «усіх їх об'єднує те, що вони однаково пов'язують історію з сучасністю, виводять сьогодення з майбутнього, а також вважають, що церковні проблеми вельми впливають на політичні та економічні» [8, с. 8].

На думку Клари Гудзик, усім зрозумілим є те, що конфлікти у суспільстві виникають через брак звичайної толерантності, панує невміння ужитися із думкою, що «інший» — це той, хто поруч, котрий має право на свої звички, мову, традиції та віру, які відрізняються від наших. Публіцист вважає, що навіть за понад 1000-літню історію християнства ми залишаємося певним чином язичникам: «За прикладами далеко ходити не треба — релігійне життя в Україні сьо-

годні більше відзначене запеклою міжправославною ворожнечею, ніж всепрощенням та бажанням досягти хоча якогось консенсусу» [12, с. 504]. Однією з ознак демократичного, громадського суспільства є прийняття «іншого», першим кроком до цього є усвідомлення рівності людей. Християни, маючи в церквах хоругви із написами «Любов до ближнього, мир, злагода», все ж продовжують сіяти ворожнечу в суспільстві, не маючи найменшої схильності до хоч якогось розуміння проблем adeptів інших конфесій [12, с. 505].

Однією із ключових тем публікацій Клари Гудзик є розкол українського православ'я і полагодження цієї проблеми, оскільки вона досі не вирішена і негативно впливає на становлення громадянського суспільства, молоді держави — України, сіючи нетерпимість і розбрат як у церковному світі, так і у світському середовищі. Публіцист із сумом констатує, що теперішній християнський простір нагадує період Середньовіччя, коли меч у формі хреста витісняв із ужитку той хрест, що є символом мученицької смерті за спасіння інших. Тому Клара Гудзик у своїх публікаціях пропонує власні ідеї щодо християнського єднання. Наприклад, у статті «Єдність Святителів Вселенської церкви» вона закликає: «Роз'єднання української православної громади досягло сьогодні такого ступеню, що сподіватися залишається хіба на диво, подібне до того, яке поєднало греків XI сторіччя. Чи може нам встановити День Єдності Церков?» [5, с. 8]. У іншому тексті — «Перший крок на шляху віротерпимості» — публіцист називає єдність першочерговим завданням, наголошуючи, що ніякі досягнення не можна вважати вічними і остаточними — треба постійно і завжди підтверджувати й захищати цінності, що дозволяють нам жити разом [9, с. 8].

Одним із шляхів до порозуміння журналіст газети «День» вважає прохання пробачити, спокуту: «Проблема покаяння сьогодні актуальна не лише для окремої особи, а й для всього суспільства. Бо кожній спільноті є у чому і перед ким каятися — аж надто багато накопичилося історичних провин на цьому грішному світі. Приклад, безперечно, має подати наша Православна церква. Визнати, наприклад, свою активну участь у переслідуванні «уніатів» або спокутувати мовчазне (не завше!) потакання Церкви імперському антисемітизму. Однак, ми ще, очевидно, не доросли до цього, бо сама сума наших із вами душевних рис визначає риси суспільства» [3, с. 8].

Працюючи у виданні, Клара Гудзик відвідувала чимало конференцій, семінарів та зустрічей на суспільну тематику. Наприкінці 90-х на одному із таких заходів — Всеукраїнській науково-практичній конференції головних редакторів ЗМІ — інтелектуальне обговорення стану духовності суспільства, об'єднання християн перетворилось на дискусію іншого руслу, почали лунати часті нарікання на «вседозволеність» демократії і навіть заклики «тимчасово її обмежити». Головних редакторів ЗМІ та присутніх духовних осіб обурювало те, що на вітчизняних телеканалах з'явилися зарубіжні релігійні програми, ведучими яких були темношкірі. «Й поважні вчені люди кидали теми запланованих виступів і починали всерйоз обговорювати методи усунення чорного проповідника з телебачення. Як наче тлумачення Біблії — то найнебезпечніше з того, що показує нам наше телебачення» [2, с.8]. Публіцист описала цю зустріч у статті «А судді хто?» і дала свою оцінку схожим висловлюванням. Клара Гудзик зауважила, що «заклики усунути неправославних проповідників із ЗМІ якимось нагадують уже звичне гасло «захистити вітчизняного виробника» (виробника, скажімо, неістівних продуктів)». На думку журналіста, якщо такі диктатори, як

Гітлер і Сталін не змогли «впоратися» із П'ятидесятниками і Свідками Єгови, то це неможливо зробити сьогодні. Виступати із лозунгами проти неправославних проповідників — це псування своєї репутації в очах світу. «Домінуюча нація країни, рівно як домінуюче віросповідання, мають із особливою обережністю і делікатністю ставитися до прав меншин, національних і релігійних (навіть до «чорних»). Здавалось би, що таку позицію займе саме той народ, який сам стільки витерпів від гнобителів» [2, с.8]. Такий протестний виступ вкотре продемонстрував нашу неготовність до суспільних змін, адже проблема «чорного проповідника» має й інший аспект — неприйняття «іншого». На думку Клари Гудзик, Західна Європа мабуть і через те досягла теперішнього рівня цивілізованості (в усіх сферах), що завжди відзначалася відкритістю. Навіть після формування національних держав вона залишалася спільним казаном, де йшов постійний обмін людьми й ідеями — в науці, мистецтві й релігії; плюралізм став об'єктивною реальністю усіх сфер суспільного життя, включно з релігійною [2, с. 8]. «Чи справді уроки історії так нікого, нічому, ніколи не навчають?», — запитує публіцист у своєму матеріалі «Доба толерантності» [4, с. 8].

Клара Гудзик вважає, що засоби масової інформації, «хочуть вони того, чи ні, формують ставлення суспільства до багатьох темних сторінок життя. І чим більш талановитий автор, чим яскравіші образи він виписує, тим більш ефективним є його вплив на «споживача» нашої продукції, на його свідомість, а особливо — на підсвідомість» [7, с. 8].

Увесь творчий набуток журналістики, незважаючи на конкретику історичних реалій і персоналій, свідчить: духовність, освіта і культура сучасного суспільства, сучасної людини — ось що справді турбує людину, представницю «аристократичної (інтелектуальної) журналістики, яка відчуває свою відповідальність за долю нації на історичних роздоріжжях. Однак — жодних лементаций, жодного пафосу, жодної патетики, лише — «муравлина праця» (І. Франко) [12, с. 507].

У своїх текстах Клара Гудзик відображала власну громадянську позицію, здійснюючи вагомий внесок в укріплення принципів об'єктивної журналістики, ідей суспільної та релігійної толерантності. Незважаючи на критику опонентів, вона непохитно відстоювала свої переконання і саме тому була одним із найбільш авторитетних фахівців із християнської публіцистики, взірцем для багатьох.

Визначальною рисою публіцистики К. Гудзик, на нашу думку, є культурна спрямованість творчості, пронизана глибокою релігійністю та стійкістю. Її тексти присвячені вічним темам добра, милосердя, сповнені духовності й терпимості.

Нестача інформації завжди спричиняє поширення здогадок і прогнозів, побавляє читача або глядача уявлення про церковні та суспільні справи. Завдяки таким публіцистам, як Клара Гудзик, український інформаційний простір набуває рис громадянського суспільства, формує його і надає соціально-політичному життю держави нових позитивних тенденцій.

-
1. Апокрифи Клари Гудзик / [за заг. Ред. Л. Івшиної]. — К.: Українська прес-група, 2005. — 448 с.

2. Гудзик, К. А судді хто? / К. Гудзик // День. — 1998. — 8 травня. — (№85). — С. 8.
3. Гудзик, К. Багато людей не має почуття гріха / К. Гудзик // День. — 1998. — 9 січня. — (№2). — С. 8.
4. Гудзик, К. Доба толерантності / К. Гудзик // День. — 2006. — 10 лютого. — (№20). — С. 8.
5. Гудзик, К. Єдність Святителів Вселенської церкви / К. Гудзик // День. — 1998. — 6 лютого. — (№22) — с. 8.
6. Гудзик, К. Моя Газета / К. Гудзик // День. — 2001. — 14 вересня — (№165). — с. 8.
7. Гудзик, К. Не те оскверняє, що входить до вуст, а те, що з них виходить / К. Гудзик // День. — 1998. — 26 червня. (№119). — с. 8.
8. Гудзик, К. Перестаньмо шукати винних у глибинах історії / К. Гудзик // День. — 1998. — 21 липня. — (№136). — с. 8.
9. Гудзик, К. Перший крок на шляху віротерпимості / К. Гудзик // День. — 2007. — 8 червня. — (№91). — с. 8.
10. Гудзик, К. Польська позаїка / К. Гудзик // День. — 2001. — 21 квітня. — (№73). — с. 8.
11. Гюлен, М. Ф. Діалог і толерантність / Гюлен Фетхуллах; з тур. Пер. О. Зарубань, В. Підвойний; — К.: Вид-во Жупанського, 2012. — 376 с.
12. Катола, О. «Робити думку подією»: публіцистична творчість Клари Гудзик на шпальтах газети «День» / О. Катола // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики [Текст] / Нац. акад. наук України ; [редкол. : М. М. Романюк (відп. ред.) та ін.]. — Львів : ЛНБ, 1994. — Вип. 1(16). — 2008. — С. 503-507.
13. Костюк, В.В., Собур, А.В. Реалізація культуроформуючої функції в публіцистиці Клари Гудзик // Держава та регіони : науково-виробничий журнал. Серія: Соціальні комунікації. — Запоріжжя : Класичний приватний ун-т. — 2012. — №2 (10). — С. 105-110.

**KLARA GUDZYK'S ESSAYS:
TOLERANCE AS AN INDISPENSABLE PART
OF CIVIL SOCIETY**

Khrysryna Horobets

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, Lviv, 79044, Ukraine
E-mail: journft@franko.lviv.ua

The article presents the ways of revealing the influence of ideas of tolerance upon civic society in journalism by Clara Gudzyk.

Key words: civic society, state, the media, society, consensus, publicistics, tolerance.

**ПУБЛИЦИСТИКА КЛАРЫ ГУДЗЫК:
ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА**

Кристина Горобець

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, 79044, Украина

E-mail: journft@franko.lviv.ua

В статье исследуется освещение в публицистике Клары Гудзык влияния идей толерантности и терпимости относительно становление гражданского общества.

Ключові слова: гражданское общество, государство, средства массовой информации, общество, понимание, публицистика, толерантность.

Стаття надійшла до редколегії 02.10.2013

Прийнята до друку 29.10.2013